

HISTORY

УДК (UDC) 94 (321.64 : 470+571)
DOI: 10.26693/ahpsxxi2024.08.007

THE ROLE OF ASSIMILATED PEOPLES IN THE PRESERVATION OF THE EMPIRE

Liudmyla Chekalenko,

e-mail: chekaliudmila@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2819-9424>

*Institute of World History of the
National Academy of Sciences of Ukraine,
Ukraine, 01034, Kyiv, Leintovich st., 5*

Abstract

The brutal Russian war against Ukraine put the question on the agenda: how the Moscow state was formed, how it became Russian, how the Russian empire manages to survive, despite a number of threatening challenges. The author analyses these and other problems in the presented article.

Having considered the factors that influenced the development of the Russian empire, author came to the next conclusion: the Russian empire during the 20th - 21st centuries was saved from disintegration and destruction by its vassals – conquered and exploited peoples, among who Ukrainians are primarily. There is a brief chronology of events that took place in Russia during the last century. In 1917 Bolshevik Russia survived thanks to the help of the Ukrainian Bolshevik government, the Bolshevik army, as well as other peripheral governments of the empire. In 1922 Bolshevik Russia (RSFSR) created the USSR with the support of the Ukrainian Soviet Socialist Republic (USSR), the Byelorussian Soviet Socialist Republic (BSRR), and the Transcaucasia Soviet Socialist Republic. In 1945 was the victory in the Second World War cemented the USSR, in which the Ukrainian SSR ranks second in terms of development and power after the Russian federation. In 1991 Russia, Ukraine, and Belarus created a new union called the Commonwealth of Independent States, headed by Russia. In this way, the former Soviet republics restored the Soviet Union led by Russia. Thus, the peoples exploited by Russia, including the Ukrainian one, recreated the Russian empire several times.

Keywords: Ukraine, Russian aggression, Russian empire, Scandinavian syndrome

ПРО РОЛЬ АСИМІЛЬОВАНИХ НАРОДІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ ІМПЕРІЇ

Людмила Чекаленко,

e-mail: chekaliudmila@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2819-9424>

Інститут всесвітньої історії НАН України,

Україна, 01034, Київ, вул. Леонтовича, 5

Анотація

У зв'язку із жорстокою російською війною проти України постають питання: як сформувалась московська держава, як стала російською, яким чином російській імперії, незважаючи на низку небезпечних викликів, вдається виживати. Ці та інші проблеми автор аналізує у поданій статті.

Розглянувши фактори, що впливали на розвиток Російської імперії, авторка вперше в історичній і політологічній науках дійшла висновку, що Російську імперію протягом 20-21 століть від розпаду і знищення рятували її васали – підкорені та експлуатовані народи, серед яких у першу чергу – українці. Наведемо коротку хронологію подій, що відбувалися в Росії з минулого століття. 1917 рік – більшовицька Росія вижила завдяки допомозі українського більшовицького уряду, більшовицької армії, а також інших окраїнних урядів імперії. 1922 рік – більшовицька Росія (РСФРР) створює СРСР за підтримки Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР), Білоруської Соціалістичної Радянської Республіки (БСРР), Закавказької Соціалістичної Радянської Республіки (ЗСРР). 1925 рік – Узбеки та Туркмениська Соціалістичні Радянські Республіки увійшли до складу СРСР. 1945 рік – перемога у Другій світовій війні зцементувала СРСР, у складі якого Українська РСР за рівнем розвитку і потужністю посідає друге місце після Російської Федерації. 1991 рік – на радянських руїнах Росія, Україна, Білорусь утворюють новий союз під назвою Співдружність незалежних держав (СНД), що очолює Росія. Колишні радянські республіки фактично відновили Радянський Союз на чолі з Росією. Таким чином, експлуатовані Росією народи, серед яких і український, неодноразово відтворювали Російську імперію.

Ключові слова: Україна, російська агресія, російська імперія, скандинавський синдром

Постановка проблеми. Російський загарбник активно готувався до поглинання України, починаючи з розпаду СРСР. Для цього керівництво РФ вкидало у політичний простір різноманітні пропозиції щодо утворення на радянському просторі міжнародних структур з учасників колишнього Радянського Союзу. Серед таких організацій Росією не без підтримки Білорусі та Казахстану, а у деяких випадках й України, було створено Співдружність незалежних держав (СНД), пізніше Митний Союз, що переріс в ЄвразЕС, Єдиний економічний простір, який нині названо союзом (ЕАС). Безпекове питання перебувало під особливим контролем російських лідерів, які вже 1992 року оголосили про появу військового об'єднання армій СНД – Ташкентський договір – Договір колективної безпеки, який врешті був названий організацією ОДКБ. У 1992 році вже всі нитки впливу були в руках Росії, яка практично відновила колишню радянську мережу глибокої залежності окраїн – республік.

Ці потуги, хоча й прикривались багатоучасною, однак мали єдину мету – якомога скоріше приєднати Україну по всіх безпекових, економічних і політичних параметрах. З цією метою застосовувався різноманітний шантаж, як, наприклад, без оголошення зростали ціни на російську сировину і готову продукцію, російська сторона ігнорувала попередні домовленості, тривав тиск по всіх міжнародних

організаціях, де наша країна здобула членство; підкупам, обмудками, махінаціями, фейковою інформацією про начебто «неспроможність українського партнера» дотримуватися правил міжнародної співпраці, російською стороною блокувались або заморожувались вже узгоджені широкомасштабні промислові і сільськогосподарські контракти та проєкти України із зарубіжними країнами.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Поняття імперія походить від латинського *Imperium* і означає наказ, верховна влада, управління однією особою – монархом на певній території, а також одну з історичних форм державно-політичного утворення (Hutchinson, 2017: 87). Термін «імперія» викликав багато суперечок і застосовувався до багатьох різних політичних утворень. Так, імперія може охоплювати не лише формальні, але й неформальні процеси. Професор Оксфордського університету Дж. Дарвін говорив про неофіційну імперію «як про найвищу форму імперіалізму». За його визначенням, імперії – це «системи впливу або правління, в яких етнічні, культурні чи екологічні кордони перекривалися або ігнорувалися» (Singh, 2017). Слід зазначити, що термін «імперія» стосується центральної держави об'єднання, яка здійснює політичний контроль над значною територією, що містить багато різноманітних груп населення. Центральною державою російської імперії стала Московія. Оскільки імперії доволі великі, їх часто ділять на менші, більш керовані політичні одиниці, які називають провінціями, а в Росії – округами, краями, автономними республіками. Отже, для того, щоб імперія сформувалась, одна держава має взяти під контроль інші держави. «Радянську імперію» президент США Рональд Рейган сприймав не інакше, як «Імперію зла» (Reagan, 1983).

Після Другої світової війни влада цієї імперії поширилася на Східну та Центральну Європу, з сателітів-держав яких було утворено соціалістичний табір. Ця тема також була основою роботи радянського вождя, опублікованої в 1917 році. Пізніше неомарксист стверджували, що військово-промисловий комплекс та інші особливості капіталістичних держав насправді створюють потребу в капіталі. Задля нарощування капіталу запроваджують війни (Magdoff, 1979: 11).

Відносини всередині колоніальних держав підтверджують перицентричні теорії, що привертають увагу до сил, які втягують імперіалістів в ієрархічні відносини зі світом. Водночас, метроцентричні теорії зосереджені на поясненні причин прагнення імперіалістичних країн до експансії. Про це йдеться в книзі Д. Галахера та Р. Робінсона (Gallagher & Robinson, 1953). Політика імперіалістичних країн щодо колоній, на думку авторів, змінювалася залежно від умов на периферії. Там, де периферійні утворення мали стабільні режими й ефективних колабораціоністів, імперіалісти могли керувати ними опосередковано. А там, де периферійні суспільства були політично нестабільними або не мали еліт, готових захищати власні інтереси, метрополії створювали офіційну імперську владу та керували ними безпосередньо (Gallagher & Robinson, 1953: 5, 8).

Іноземні автори публікацій щодо імперського чинника досліджують сутність такого явища, як імперія, розглядають переважно різноманітні схеми історичного формування та розвитку імперій, зокрема і російської. Водночас у жодній роботі ми не зустріли пояснень, чому більшість імперій розпалися, а російська імперія вижила. У вітчизняній історіографії не знайдено розробок, присвячених постановочним питанням поданої статті, хоча у зв'язку з російською війною проти України останнім часом з'явилися роботи, присвячені подіям з лютого 2022 р. і характеристикам російського агресора. Додамо, що фашистські ознаки Росії виявила, проаналізувала й опублікувала Л. Чекаленко (Chekalenko, 2024). Жоден вітчизняний дослідник не пояснює причин міцності російської імперії. Тому авторка досліддила зазначене явище та довела власну концепцію про те, що російську імперію протягом історичного розвитку Московії зберегли та захистили її васали – підкорені народи.

Метою дослідження є виявлення чинників збереження російської імперії, а також аналіз політики української держави у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. У розвитку імперій можна віднайти спільне та диференційне. Дослідники визначили кілька різновидів імперій, простежуючи їхній шлях від зародження і до розпаду. Дж. Хатчинсон розповідає, що Імперія Маур'їв для розширення свого панування використовувала комбінацію політичного саботажу та релігійного навернення, а Перська імперія Ахеменідів була побудована шляхом жорсткого загарбання чужих територій. Водночас Рим, захопивши територію, пропонував підкореним громадянство в обмін на лояльність. Так, держава Олександра Македонського вважається класичним прикладом імперського утворення. Олександр не знищував існуючі адміністративні системи, а адаптував їх для зміцнення власного державного утворення. Аналізуючи китайську династію Цинь, учений підкреслює, що зцементувала її розгалужена імперська бюрократія та конфуціанство, закладені в її основу. Таким чином задля зростання і зміцнення імперій застосовувались різноманітні засоби і форми (Hutchinson, 2017: 87).

У створенні Російської імперії були використані вже знайомі нам інструменти: привласнення, загарбання, жорстка експлуатація перетворених на рабів місцевих жителів і ресурсів. Досягнення цієї мети забезпечували підкуп, шантаж, нищення незадоволених, повна асиміляція захоплених народів тощо. Російська імперія активно зростала територіально за правління Петра I, царя «всєя Русі», що оголосив себе Всеросійським імператором у 1721 р. Розпаду імперії в 1917 р. сприяла Перша світова війна й активізація підкорених народів. Причини розвалу імперії закладені у низці об'єктивних і суб'єктивних факторів. Перші пов'язані з неспроможністю центральної влади володарювати. Наступні викликані війнами та військовими переділами територій. До зазначеного додамо економічні та політичні причини, а також гуманітарні негаразди. Таке доводять і наслідки двох світових воєн. Так, у результаті Другої світової війни на географічній мапі світу з'явилися три десятка нових держав, які поповнили лави Організації Об'єднаних Націй. Із розпадом Радянського Союзу постало ще 15 нових країн – колишні радянські республіки Центральної та Східної Європи, а також Центральної Азії.

Протягом минулих століть Московська держава продовжувала розширюватися. Її розпад 1917 року був врятований створенням Радянського Союзу. Отже, «радянська імперія», що пережила революцію та громадянську війну, була збережена більшовицькою партією на колишній території імперії Романових, хоча й втратила Фінляндію, балтійські та польські території. Офіційно це була федерація рівноправних національних республік російського, білоруського, українського і транскавказьких народів, але фактично російською вотчиною, що відверто та безкарно експлуатувала населення оновленої імперії. У владних структурах і державних установах домінували росіяни, а в культурному й освітньому просторі – російська історія, культура та мова. У подальшому Радянський Союз зміцнився перемогою над Німеччиною у 1945 р. й отримав кільце маріонеткових держав у Східній і Центральній Європі (Chekalenko, 2024: 13).

У російській, потім «радянській імперії» такі республіки, як Татарстан, Інгушетія, Башкортостан мали стабільні режими, що працювали на центральну владу. Ними центр керував опосередковано через місцевих керівників. У регіонах «сірої зони», які не мали державних традицій, як, наприклад, Ямало-Ненецький округ, Комі, Калмикія, Якутія й ін., центральна влада створювала спеціальну систему установ з чиновників центрального апарату, призначаючи на керівні посади своїх людей, а пізніше і через офіційно призначеного представника президента, якого було наділено найширшими повноваженнями для керування «сірою зоною». Боротьба за виживання та вплив створює дедалі ширший простір конкуренції між великими державами, що спонукає метрополії захоплювати нові території для збільшення ресурсів (Gallagher & Robinson, 1953: 7-8).

Отже, імперська стабільність базується на поєднанні завоювання, ідеологічної легітимзації, примусу та кооптації національних еліт меншин, оскільки через еліти меншин загарбник отримує повний контроль над суспільством. У першу чергу це

стосується владних структур меншин, диференціацію в армії, за якої певні етнічні групи центральної держави є обраними як «військові раси», а також специфічну демографічну політику, за якої домінуюча етнічна група країни загарбника використовується для контролю над корінним населенням. На переконання Р. Коллінза, війна є центральною подією для легітимності держав, а геополітичні принципи керують етнічним поглинанням або фрагментацією країни. Держави, які мають перевагу в розмірі та ресурсах над своїми конкурентами, матимуть тенденцію до територіального розширення. Негативний наслідок цього явища простежується у тому, що з розширенням такі держави страждають від нестачі ресурсів і загрожують фрагментацією, оскільки вони породжують безліч ворогів на своїх кордонах. Більше того, кумулятивні процеси конкуруючої імперської експансії приносять періодичне загострення з масштабними гонками озброєнь і війнами, які породжують найвищий рівень ненависті і люті (Collins, 2011: 2).

Всі ці прояви поведінки імперії, як бачимо, збігаються із сучасною РФ. Американський дослідник Р. Коллінз, вивчивши балканську кризу, виявив в її розвиткові три стадії або триступеневу модель активізації національних груп. Третя стадія полягає у фазі мобілізації людей, в яких у результаті кризи народжуються інтенсивні емоції, нові символи та концепції ідентичності.

Доповнюючи думку Р. Коллінза, А. Віммер стверджує, що націоналістична мобілізація є рушійною силою в усіх випадках краху імперії, і що націоналістичні рухи займали центральне місце у зміні міжнародної системи упродовж останніх двохсот років. Аргумент дослідника частково спирається на статистичні дані, які він поєднує з детальним історичним аналізом. За деякими винятками націоналістичні організації, які претендують на репрезентацію населення або його частини, були відповідальними як за падіння імперії, так і за перехід до національного суверенітету (Wimmer, 2024).

Націоналістичні рухи прямо пов'язані з переходом від імперії до національної держави. Націоналістичні визвольні війни в інших частинах імперії – поширення ефекту націоналізму підвищували ймовірність створення національних держав, і чим більше територій вдасться відокремити, щоб утворити національні держави, тим більша ймовірність того, що решта територій підуть тим самим шляхом (Sarkees, 2017: 49-70).

Іншими важливими факторами може бути слабка міжнародна позиція імперського центру, створення національних держав по сусідству і, нарешті, війни у самій державі. Як приклад, дві Чеченські війни або війна проти Грузії, а також війна РФ проти України. Внутрішні війни є особливо впливовим фактором, що розхитує імперії. Це підтверджує також історія 20 століття. Серед нових вільних держав, що постали на початку минулого століття, Українська Народна Республіка, Грузія, Азербайджан і середньоазійські республіки не змогли відстояти свою незалежність. Водночас в Європі з'явилися Польща, Фінляндія, Литва, Латвія, Естонія, Чехословаччина, Угорщина, Австрія, Сербо-хорватська-словенська держава. Колапс імперій ХХ століття призвів до розпаду колоніальних володінь провідних країн світу: Німецької імперії, а також Японії, Італії, Франції та Великої Британії. Ці країни позбулись імперських амбіцій. Домінуючі місця на світовій арені посіли ті, які вийшли з війни військово і політично зміцнілими: США, Велика Британія, СРСР.

Керівництво України, сподіваючись на вигідність економічної співпраці з Росією та колишніми радянськими республіками, було неспроможним одразу перерубати інтеграційні ще радянські економічні важелі і зв'язки, що поповнювали державний бюджет, демонстрували непогані показники, покращували статистику та давали обнадійливі результати в різноманітних промислових галузях. Згадаймо найпопулярніші, такі як авіабудівництво, космічна галузь, спільні наукові розробки, ВПК та ін. Президент України Леонід Кравчук активно укладав різноманітні угоди з колегами по Співдружності незалежних держав, однак не підписував Статут цієї організації, що містить статті 11 і 12 про право втручання армій цих колег «у разі

необхідності» у внутрішні справи одне одного. З особливою обережністю ставився і до військового об'єднання Організації ДКБ, на документах якої серед підписів інших бачимо його ремарки: «Не відповідає інтересам України», або «Протирічить Конституції України». Вже інший президент, що підступно зірвав європейсько-український сценарій 2013 року, незважаючи на євроінтеграційні зобов'язання України, разом з прем'єром уклали десятки антиукраїнських, однак проросійських документів, чим щільніше прив'язали українську економіку та політику до російської, додавши зокрема і пролонгацію перебування чорноморського військового флоту Росії на десятки років в українських чорноморських водах (Chekalenko, 2024: 13).

Отже, українському керівництву у перші роки незалежності вдавалося уникнути участі в безпекових російських структурах. На противагу тискові Московії навіть створити ГУ(У)АМ, об'єднавши противників Росії, однак у низці економічних об'єднань українська економіка перебувала у російських лещатах. Російська сторона на чолі з тимчасовим президентом РФ Д. Медведевим навіть розіграла специфічне шоу для світового політичного бомонду, запевняючи всіх і вся про начебто, що Росія «дозволила» Україні крокувати до ЄС, оскільки це утворення є економічним. Водночас, Україні заборонялося виявляти наміри наближення до НАТО, а тим більше говорити про членство в Альянсі. А в Україні керівників Московією злочинний президент, не досягнувши бажаного злиття з Росією, розстріляв своїх громадян за спробу висловленого бажання бути у цивілізованій Європі.

Підготовка російського загарбника до війни тривала роками по всіх напрямках: політичному (затягування часу з юридичним визнанням України, з підписанням базових документів; тиск з питання ядерної зброї; ліквідація оборонного та наступального потенціалу України; розхитування всіх адміністративних структур призначенням на високі державні посади російських службовців; втручання у внутрішні справи; «призначення» проросійських президентів тощо); безпековому (просування на територію України російських військових для створення п'ятої колони; засилка зброї; підготовка зрадників; збирання тактичної інформації тощо); економічному (загарбання всієї радянської нерухомості та власності СРСР; вагоме підвищення цін на енергоносії; відмова від української солі, металу, вугілля; перехід на ринкові ціни по всіх складових та ін.); дипломатичному (відмова від розподілу нерухомості диппредставництв СРСР; блокування українських міжнародних ініціатив; перешкоджання відносинам України з іншими країнами тощо); інформаційному (загарбання інформаційного простору СРСР, сітки частот радіо і ТВ, супутникового-космічного зв'язку, друкованого потенціалу тощо) (Chekalenko, 2024: 13-14).

Відповідна робота велась і з підготовки світової думки, перекручувалась історія обох країн і СРСР, піддавались забороні українські підручники з історії, міжнародних відносин і зовнішньої політики України. Паралельно розгорталась антиукраїнська широкомасштабна інформаційна робота, вкидалися фейки сумнівного змісту, розраховані на всі верстви населення й, у першу чергу, молодь. На це російська держава не жаліє колосальних мільярдних грошових сум.

Остаточно холодна війна завершилась розпадом СРСР у 1991 р., перерозподілом сфер впливу на користь НАТО, появою нових незалежних держав, погіршенням зовнішньополітичного стану російської імперії – РФ, зміцненням США як гегемона світового економічного та політичного розвитку, що охоче допомагали новим посталим державам. При цьому зазначимо, що наслідки появи нових держав часто штучно виокремлених із цілісних територій і з етнічно-змішаного населення не є позитивним явищем як для окремих стабільних спільнот, так і для світового загалу (Chekalenko, 2024: 14).

Поява нових об'єктів/суб'єктів міжнародних відносин зміщує стабільність і рівновагу, спричинює руйнівні наслідки широкомасштабного входження таких держав до міждержавної системи стабільного простору (Miller, 2023). Враховуючи

зазначене, а також спостерігаючи ознаки формування нових, зокрема і тоталітарних союзів, ми не виключаємо вірогідність появи нових/старих імперій вже в іншій якості в епоху глобальної взаємозалежності.

Висновки. Колишня радянська Україна зіграла у збереженні Росії ледь не визначальну роль. Разом з іншими радянськими республіками зберегли російську імперію з 1917 р., не спричинивши відповідного спротиву загарбниці. Подібну задачу на рятування Росії реалізувало керівництво української республіки і після Другої світової війни. УРСР «була ошчасливлена» подачкою Сталіна – наданням місця в Організації Об'єднаних Націй і голосувала за всі рішення центру – Москви вже з «високої» трибуни світової міжнародної миротворчої організації. Слід згадати також про розпад Радянського Союзу, коли всі «друзі Росії» – так звані «братні республіки» були перелякані подіями перевороту ГКЧП в Москві. Врятували імперію від розпаду український президент, який створив разом із Білоруссю та РФ новий союз – Співдружність незалежних держав. Отже, сама Україна врятувала нову сатрапію, оновлену імперію від знищення. Імперію, яка добре підготувалася до війни проти України, спрямованої на знищення України. Як бачимо, відродження московської імперії неодноразово здійснюють її васали – підкорені народи, серед яких і українці. Цей феномен нагадує скандинавський синдром, коли жертви починають захищати і рятувати свого мучителя, що скоїв їм непоправне зло і наніс тяжкі травми. Росія, ще будучи російською та радянською, ніколи не полишала ідеї загарбання українських земель. У періоди, коли вона була слабкою, на такий крок не наважувалась, оскільки Україна була сильною, а за деякими ознаками навіть сильнішою за сусідку. Територіальні зазіхання вже в роки незалежності РФ намагалася реалізувати в Криму (1992 р.), Севастополі (1993 р.), острові Коса Тузла (2003 р.) тощо. Однак, Україна боротьбою за незалежність, Майданом і Революцією Гідності виборола собі право на суверенне існування без Росії.

Враховуючи вищевикладене, можна припустити, що Росія, її влада втратили останню надію на підтримку з боку України, без якої російська імперія не виживе. Втратила також шанс завоювати Україну мирними засобами. У такій ситуації після глибокого моніторингу стану системи захисту України, шантажу та загроз, не отримавши на свої антиукраїнські зазіхання відповідної жорсткої реакції як самої України, так і західних партнерів, Росія вдалася до активних військових дій – до війни, спрямованої на знищення України як суверенної держави.

Відповідаючи на питання щодо розвалу російської імперії, висловимо власну думку про те, що імперська російська держава має пройти шлях політичного, економічного та соціального розвитку, щоби в її надрах сформувалося громадянське суспільство, визріли демократичні сили, готові зробити виклик панівному олігархату. Російська імперія має пройти цей шлях, нарешті зламатись, розсипатись на багаточисельні складові – її окраїни, що заговорять власними голосами та сформують демократичні, громадянські суспільства.

REFERENCES

- Chekalenko, L.D.** (2024). Russian preservation syndrome. *Foreign Affairs*, 34 (1), 12-16. DOI: 10.46493/2663-2675.34(1).2024.12
- Collins, R.** (2011). Time-bubbles of nationalism: Dynamics of solidarity rituals in lived time. *Nations and Nationalism*, 18 (3), 383-97. DOI: 10.1111/j.1469-8129.2011.00530.x
- Hutchinson, J.** (2017). Warfare, imperial collapse, and the mass creation of nation states get access arrow. In *Nationalism and war* (pp. 86-124). Oxford: Oxford Academic Press. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780198798453.003.0004
- Miller, W.** (2023). Interview of Ambassador Miller (1993-1996). "In 1996, Ukraine should definitely have been on the list for joining NATO". Memories of the US ambassador about relations with Russia, Crimean separatism and nuclear disarmament of Kyiv-Ukraine. *European truth*. Retrieved from <https://tile.loc.gov/storage-services/service/mss/mfdip/2007/2007mil02/>
- Reagan, R.** (1983). "Evil Empire Speech" (8 March 1983). *Voices of Democracy*. Retrieved from

- <https://voicesofdemocracy.umd.edu/reagan-evil-empire-speech-text/>
- Robinson, G.** (1953). The Imperialism of Free Trade. *The Economic History Review*, 4 (1), 7-8. Retrieved from <https://cutt.ly/aepooUoX>
- Sarkees, M.R.** (2017). Inter-State, Intra-State, and Extra-State Wars: A Comprehensive look at their Distribution over Time, 1816-1997. *International Studies Quarterly*, 47, 49-70. Retrieved from <https://cutt.ly/Uepo7zOO>
- Singh, A.** (2017). Review of After Tamerlane: The Global History of Empire since 1405. DOI: 10.14296/RiH/2014/2040
- Wimmer, A.** (2024). Interview – Andreas Wimmer (March 9, 2024). *E-International Relations*. Retrieved from <https://www.e-ir.info/2024/03/09/interview-andreas-wimmer/>